

Історичні, філософські, правові й кадрові проблеми фізичної культури та спорту

УДК 796.815-053.2/.81(4/9)

СУМО В ЖИТТІ СУЧАСНИХ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ

Руслан Байрамов¹, Анастасія Бондар²

¹Харківська державна академія фізичної культури, Харків, Україна, anastasiabond1@ukr.net

<https://doi.org/10.29038/2220-7481-2019-02-03-08>

Анотація

Актуальність. Розвиток дитячо-юнацького спорту має особливе значення, оскільки вирішує важливе питання залучення дітей до занять фізичними вправами, створює підґрунтя для розвитку резервного спорту та спорту вищих досягнень. Серед дітей і молоді дедалі популярнішим стає сумо. Збільшується кількість вихованців у дитячо-юнацьких спортивних школах, які займаються сумо, підвищується рівень їхніх спортивних досягнень на міжнародних змаганнях, однак на сьогодні відсутні наукові дослідження щодо установа ролі та місця сумо в житті сучасних дітей і молоді. **Мета дослідження** – визначення ролі сумо в житті сучасних дітей та молоді. **Методи дослідження** – аналіз літературних джерел і документів, опитування (анкетування), методи математичної обробки даних. **Результати дослідження.** У ході дослідження схарактеризовано сучасний стан розвитку сумо в дитячо-юнацьких спортивних школах Харківської області, подано аналіз Навчальної програми «Сумо» для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, проведено соціологічне дослідження з метою визначення ставлення сумоїстів до сучасного стану та перспектив розвитку сумо в нашій країні. З'ясувалося, що більшість спортсменів вважають сумо видовищним видом спорту й достатньо популярним у нашій країні, однак потрапляють у цей вид спорту завдяки друзям, батькам та тренерам, що свідчить про низький рівень маркетингової діяльності фізкультурно-спортивних організацій із сумо та недостатню поінформованість населення про цей вид спорту через засоби масової інформації. **Висновки.** Сумо відіграє важливу роль у житті дітей та молоді, оскільки в процесі занять сумоїсти не лише розвиваються фізично – у них формується система моральних цінностей, відповідно до головних принципів сумо. На думку більшості опитаних спортсменів, для подальшого розвитку сумо в Україні потрібно покращити матеріально-технічні умови для проведення тренувальних занять із цього виду спорту.

Ключові слова: дитячо-юнацькі спортивні школи, сумоїсти, навчальна програма, вікові категорії, антропометричні показники, техніко-тактична підготовка.

Руслан Байрамов, Анастасія Бондарь. Сумо в жизни современных детей и молодежи. Актуальность темы исследования. Развитие детско-юношеского спорта имеет особое значение, поскольку решает важный вопрос привлечения детей к занятиям физическими упражнениями, создает основу развития резервного спорта и спорта высших достижений. Среди детей и молодежи все более популярным становится сумо, увеличивается количество воспитанников в детско-юношеских спортивных школах, которые занимаются сумо. Повышается уровень ихних спортивных достижений на международных соревнованиях, однако на сегодня отсутствуют научные исследования по определению роли и места сумо в жизни современных детей и молодежи. **Цель исследования** – определение роли сумо в жизни современных детей и молодежи. **Методы исследования** – анализ литературных источников и документов, опрос (анкетирование), методы математической обработки данных. **Результаты исследования.** В ходе исследования охарактеризовано современное состояние развития сумо в детско-юношеских спортивных школах Харьковской области, представлен анализ учебной программы «Сумо» для детско-юношеских спортивных школ. Проводится социологическое исследование с целью определения отношения сумоистов к современному состоянию и перспективам развития сумо в нашей стране. Выяснилось, что большинство спортсменов считают сумо зрелищным видом спорта и достаточно популярным в нашей стране, однако попадают в этот вид спорта, благодаря друзьям, родителям и тренерам, что свидетельствует о низком уровне маркетинговой деятельности физкультурно-спортивных организаций по сумо и недостаточной осведомленности населения о данном виде спорта через средства

массовой информации. **Выводы.** Сумо играет важную роль в жизни детей и молодежи, поскольку в процессе занятий сумоисты не только развиваются физически – у них формируется система нравственных ценностей в соответствии с основными принципами сумо. По мнению большинства опрошенных спортсменов, для дальнейшего развития сумо в Украине следует улучшить материально-технические условия для проведения тренировочных занятий по данному виду спорта.

Ключевые слова: детско-юношеские спортивные школы, сумоисты, учебная программа, возрастные категории, антропометрические показатели, технико-тактическая подготовка.

Ruslan Bairamov, Anastasiia Bondar. Sumo in the Life of Children and Youth Today. The Relevance of the Research. The development of youth sports has a special significance, since it solves the important issue of involving children in physical activity, creating the basis for the development of reserve sports and sport of higher achievements. Sumo becomes more and more popular among children and young people. The number of pupils in children's and youth sports schools, who are interested in sumo, increases. Their sports' achievements increase at international competitions, but currently there is no scientific research on the role and significance of sumo in the life of modern children and young people. **The objective of the research** is to determine the role of sumo in modern children and young people lives. **Methods** – analysis of literary sources and documents, surveys (questionnaires), mathematical methods of data processing. **Results.** The study described the current state of development of sumo in youth sports schools in Kharkiv region, the analysis of the Sumo curriculum for youth sports schools is provided, the sociological study to determine the attitude of sumo wrestlers to the current state and perspectives of sumo development in our country is conducted. It turned out that most athletes consider sumo a spectacular and quite popular sport in our country, however, they are involved in this sport with the help of their friends, parents and coaches. The above-mentioned information points to the fact of low level of marketing activity of sports organizations in sumo and the lack of awareness of the population about this sport in the media. **Conclusion.** Sumo plays an important role in the life of children and young people, as in the process of training sumo wrestlers develop not only physically, they form a system of moral values, in accordance with the basic sumo principles. According to the majority of the surveyed athletes, it is necessary to improve the material and technical conditions for conducting training sessions on this kind of sport for further development of sumo in Ukraine.

Key words: youth sports school, sumo wrestlers, curriculum, age groups, anthropometric indicators, technical and tactical training.

Вступ. Розвиток дитячо-юнацького спорту має особливе значення, оскільки вирішує важливе питання залучення дітей до занять фізичними вправами, а також створює підґрунтя розвитку резервного спорту та спорту вищих досягнень. Із кожним роком серед дітей і молоді дедалі популярнішим стає сумо, збільшується кількість вихованців у дитячо-юнацьких спортивних школах, які займаються цим видом спорту; підвищується рівень їхніх спортивних досягнень на міжнародних змаганнях. Водночас підвищується інтерес учених до проблем розвитку сумо. Так, В. Адашевський, С. Безкоровайний, В. Буравцов, Є. Гаджиева, С. Коробко, М. Мальська та ін. розглядали низку питань щодо історії сумо, особливостей спортивної підготовки сумоїстів, методики викладання сумо в закладах вищої освіти тощо, однак серед проаналізованих робіт ми не віднайшли праці стосовно визначення ролі та місця сумо в житті сучасних дітей і молоді, що й зумовило вибір теми дослідження.

Мета дослідження полягає у визначенні ролі сумо в житті сучасних дітей та молоді.

Матеріал і методи дослідження. У дослідженні взяло участь 100 сумоїстів віком 7–25 років. Кваліфікація спортсменів – від другого розряду до майстрів спорту міжнародного класу, від усіх учасників отримано згоду на участь в опитуванні (анкетуванні).

Дослідження проводили за чотири етапи: на першому – використання аналізу літературних джерел сприяло постановці проблеми дослідження та формуванню наукового апарату, на другому – у ході констатувального експерименту визначено сучасний стан розвитку сумо в дитячо-юнацьких спортивних школах Харківської області на підставі вивчення статистичних звітів за формою 5-фк; аналіз Навчальної програми «Сумо» для дитячо-юнацьких спортивних шкіл (2014) дав можливість вивчити особливості підготовки сумоїстів на різних етапах спортивної підготовки. На третьому етапі розроблено анкету (закритого типу) й проведено соціологічне опитування сумоїстів із метою визначення їхнього ставлення до сучасного стану та перспектив розвитку сумо в нашій країні. На четвертому етапі проведено аналіз та узагальнення отриманих результатів, сформовано основні висновки дослідження.

Статистичний аналіз використано для представлення (опису) даних соціологічного опитування сумоїстів. При цьому застосовано вибіркового метод із простою випадковою вибіркою. Тип і розрахунок вибірки визначали за стандартною методикою соціологічних досліджень.

Результати дослідження. Станом на сьогодні до Реєстру визнаних видів спорту в Україні входить 112 неолімпійських видів спорту. У дитячо-юнацьких спортивних школах (ДЮСШ) України функціонує

47 відділень із неолімпійських видів спорту, кількість вихованців у яких становить 62 789 осіб [3]. За даними Міністерства молоді та спорту України, Харківська область займає друге місце з розвитку неолімпійських видів спорту, при цьому чисельність тих, хто займається в ДЮСШ, становить 7661 особу, із них сумо займається 94; 11 вихованців входять до складу збірних команд України. Для порівняння: у 2016 р. кількість тих, хто займається, становила 64 особи, чотири з яких входили до складу збірних команд України [4].

Заняття сумо мають важливе значення для дітей та молоді, оскільки позитивно впливають не лише на фізичний розвиток організму, а й сприяють активізації морального виховання відповідно до морально-етичних і філософських принципів сумо [2; 7]. Попередні дослідження показали, що спортсмени-сумоїсти прагнуть до фізичного, інтелектуального та морально-етичного розвитку, пріоритетними життєвими цінностями для них є здоров'я, життєва мудрість, вихованість, тверда воля, чесність [1].

Згідно з Кваліфікаційними нормами та вимогами Єдиної спортивної класифікації України з неолімпійських видів спорту, у сумо передбачено такі вікові категорії:

- 1) діти – 10–12 років;
- 2) молодші юнаки – 12–14 років;
- 3) юнаки – 14–16 років;
- 4) юніори – 16–18 років;
- 5) молодь – 18–21 рік, 18–23 роки;
- 6) дорослі – 18 років та старше [6].

У Навчальній програмі для дитячо-юнацьких спортивних шкіл «Сумо» (далі – Програма) [9] зазначено, що багаторічна підготовка сумоїстів – від новачка до рівня вищої спортивної майстерності – передбачає раціональну постановку її мети та завдань; підбір адекватних засобів і методів тренування; знання й реалізацію принципів навчання та тренування; розподіл змісту навчання й тренування за часом – побудову багаторічної підготовки; контроль за ефективністю навчально-тренувального процесу та його корекцію. У Програмі розкрито важливість інтегральної підготовки сумоїстів, яка включає шість основних видів: технічну, тактичну, психологічну, фізичну, інтелектуальну та інтегральну. Зазначено, що в процесі технічної підготовки спортсмен опановує базові й допоміжні прийоми та дії. Тактична підготовка сумоїстів спрямована на оволодіння прийомами спортивної тактики, її видами, формами й засобами їх реалізації в умовах змагань. Зміст тактики ведення змагальної діяльності в сумо становлять засоби тактичної підготовки, які створюють сприятливі умови для атаки. Їх можна поділити на чотири групи за спрямованістю:

- на виникнення в суперника захисної реакції – загрози, сковування, виведення з рівноваги;
- на появу в суперника атакуючої реакції (виклик);
- на відсутність або послаблення реакції суперника – повторна атака, подвійний обман, зворотний виклик;
- на застосування переважно силового впливу.

У Програмі підкреслено, що для досягнення високих світових результатів сумоїст повинен проводити поєдинки у «своєму стилі». Такий стиль визначається переважно природженими індивідуальними особливостями (задатками) спортсмена. Система індивідуальних здібностей у процесі спортивної діяльності дає змогу спортсменові відпрацювати свій стиль, лише тоді він досягає високих результатів. Якщо на етапах базової підготовки вдало обрано свій стиль (адекватний власним природним задаткам), то далі успішність його формування та коригування визначається цілеспрямованістю й раціональністю тренувальних програм [9].

Значне місце в Програмі відведено психологічній та інтелектуальній підготовці сумоїстів, оскільки високий рівень вольової й спеціальної психічної підготовленості, керування передстартовим і стартовим станами, об'єктивне сприйняття та концентрація уваги, ефективні розумові процеси сприяють прийняттю рішень і комплексному проявленню здібностей борців у специфічних умовах змагальної діяльності.

Авторами Програми [9] визначено антропометричні дані дітей, які зумовлюють їхню схильність до занять сумо. Ці показники наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Орієнтовні антропометричні показники сумоїстів (середні дані)

Вік, років	Зріст, см	Маса тіла, кг
11–12	142–147	35–38
13–14	151–158	41–47
15–16	164–169	54–59

Крім того, у Програмі рекомендовано режим навчально-тренувальної роботи в спортивних школах із сумо (табл. 2), який ґрунтується на обсягах тренувальних навантажень, необхідних для досягнення високих результатів та на принципах поступового їх зростання для досягнення відповідного рівня спортивної майстерності [9].

Таблиця 2

Режим роботи та наповнюваність навчальних груп у спортивних школах із сумо

Рік навчання	Вік зарахування, років	Віковий діапазон допуску до занять, років	Мінімальна кількість вихованців у групі	Тижневий режим навчально-тренувальної роботи, год	Вимоги до спортивної підготовленості
Групи початкової підготовки					
1-й	8	6–8	14	6	Складання контрольних нормативів
Більше 1	9	7–9	12	8	Складання контрольних нормативів
Групи попередньої базової підготовки					
1-й	10	8–10	10	12	III юн. розряд
2-й	11	9–11	10	14	II юн. розряд
3-й	12	10–12	8	18	I юн. розряд
Більше 3	13	11–13	6	20	III розряд
Групи спеціалізованої базової підготовки					
1-й	14	12–14	6	24	II розряд
2-й	15	13–15	6	26	I розряд
Більше 2	16	14–16	4	28	Підтвердження I розряду, 50 % КМСУ
Групи підготовки до вищих досягнень					
Увесь термін	17 і старші	15–17 і старші	4	32	КМСУ, 50 % МСУ

Проведене опитування серед спортсменів-сумоїстів показало, що 75 % із них у цей вид спорту прийшло завдяки друзям, 20 % – привели батьки та тренери й лише 5 % – обрали його самостійно (рис.1).

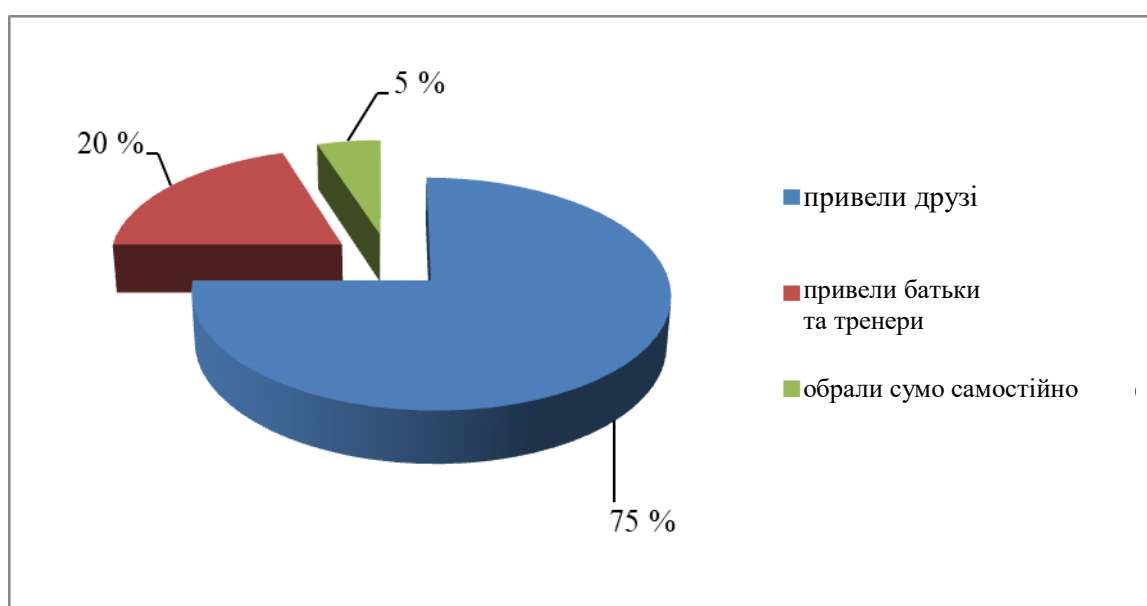


Рис. 1. Шляхи потрапляння дітей та молоді в секції сумо

При цьому 85 % респондентів вважають, що сумо є популярним видом спорту в Україні, 12 % – що не є популярним, але активно розвивається й 3 % – що сумо зовсім непопулярний вид спорту в нашій країні. 90 % опитаних вважають його видовищним видом спорту. Більшість опитаних (46 %) упевнені, що для популяризації сумо в Україні потрібно поліпшити матеріально-технічну базу для занять, 25 % – збільшити кількість спортивно-масових заходів із сумо, 12 % респондентів вважають, що потрібно відкривати відділення сумо в дитячо-юнацьких спортивних школах (ДЮСШ) (рис. 2).

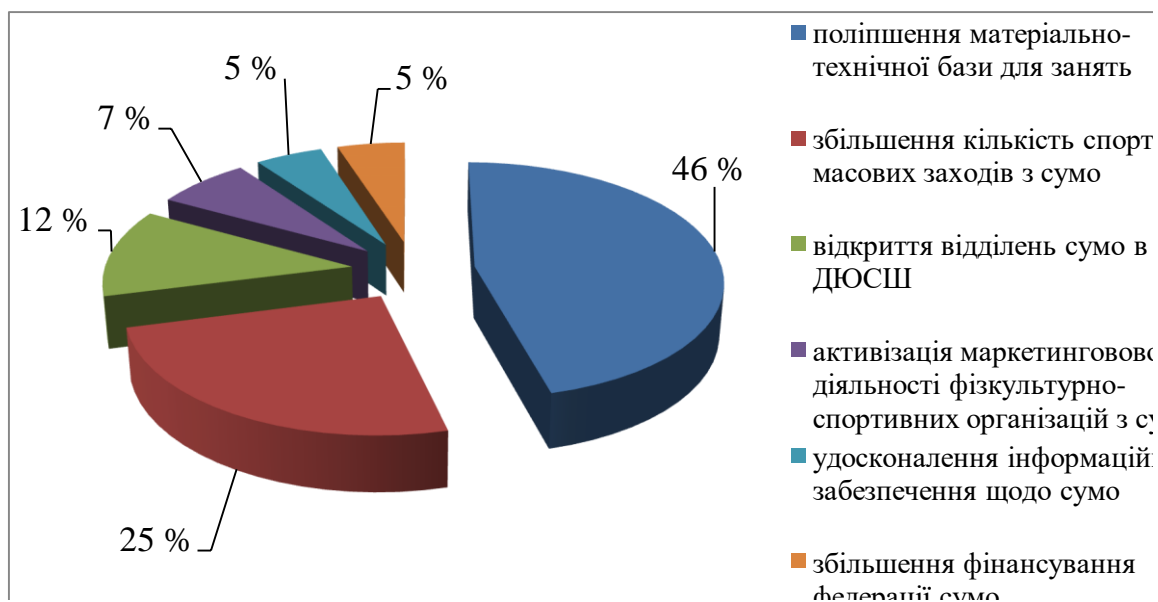


Рис. 2. Умови популяризації сумо в Україні (на думку дітей та молоді)

Цікавим, на нашу думку, є той факт, що спортсмени, які взяли участь в опитуванні, не вважають активізацію маркетингової діяльності фізкультурно-спортивних організацій із сумо, удосконалення інформаційного забезпечення щодо сумо (на телебаченні, на радіо, у мережі Інтернет, у газетах та журналах), збільшення фінансування федерації сумо важливими умовами популяризації сумо в нашій країні.

Дискусія. Проведене дослідження дає можливість стверджувати, що сьогодні активно розвиваються види спорту, які не включені до програми Олімпійських ігор [5]. Нині в Україні поступово створюються умови для їх еволюції та популяризації: проводяться фізкультурно-оздоровчі заходи, спортивні змагання, ведеться підготовка спортсменів, відкриваються відділення в дитячо-юнацьких спортивних школах та секції у вищих навчальних закладах [2; 7; 8].

Дослідження підтверджує припущення, що серед неолімпійських видів спорту достатньо активно розвивається сумо [10], вітчизняні спортсмени демонструють стабільно високі спортивні результати, у дитячо-юнацьких спортивних школах збільшується кількість юних спортсменів-сумоїстів. Сучасними вченими запропоновано методіку викладання сумо в закладах вищої освіти [2; 7], на державному рівні затверджено програму для дитячо-юнацьких спортивних шкіл для підготовки юних спортсменів [9].

Боротьба сумо викликає інтерес у дітей та молоді своїми давніми традиціями, ритуалами. Вона видовищна й сприяє гармонійному розвитку особистості [1]. Результати нашого дослідження доповнюють науковий пошук щодо розвитку та популяризації сумо серед дітей і молоді в нашій країні. Так, більшість спортсменів вважають сумо видовищним видом спорту й достатньо популярним у нашій країні, однак потрапляють у секції завдяки друзям, батькам та тренерам, що свідчить про низький рівень маркетингової діяльності фізкультурно-спортивних організацій із сумо й недостатню поінформованість населення про цей вид спорту через засоби масової інформації.

Висновки. Сумо набуває популярності серед дітей та молоді оскільки це видовищний вид спорту. Крім того, воно відіграє важливу роль у їхньому житті, оскільки в процесі занять сумоїсти не лише розвиваються фізично – у них формується система моральних цінностей відповідно до основних принципів сумо. На думку більшості опитаних спортсменів, для подальшого розвитку сумо в Україні потрібно покращити матеріально-технічні умови для проведення тренувальних занять із цього виду спорту. Це питання може бути актуальним у подальших дослідженнях.

Джерела та література

1. Байрамов Р. Х., Бондар А. С. Ціннісні орієнтації спортсменів сумо. *Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура*, 2019. № 32. С. 3–9. doi.org/10.15330/fcult.32.3–9
2. Безкорвайний С. Б. Організація фізкультурно-спортивної діяльності студентів вузів у процесі занять сумо. *Молодий вчений*, 2018. № 4 (56). С. 414–417.
3. Бондар А., Томанек М. Менеджмент позашкільних навчальних закладів фізкультурно-спортивного напрямку: монографія. Бидгощ, 2018. 156 с. doi.org/10.6084/m9.figshare.7356194
4. Звіт за 2017 рік Управління у справах молоді та спорту Харківської обласної державної адміністрації за формулю 5-фк. *Управління у справах молоді та спорту Харківської обласної державної адміністрації*. Харків, 2017. URL: <http://dmskh.gov.ua/departament/dokumenti/zviti>
5. Імас Є. В., Матвеев С. Ф., Борисова О. В. Неолімпійський спорт. Київ: Олімп. літ., 2015. 184 с.
6. Кваліфікаційні норми та вимоги Єдиної спортивної класифікації України з неолімпійських видів спорту. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0497-14#n5232>
7. Коробко С. В. Боротьба сумо як засіб удосконалення здоров'я студентів. *Актуальні проблеми розвитку руху «Спорт для всіх» у контексті європейської інтеграції України*. Тернопіль: ТДПУ, 2004. С. 299–300.
8. Серєда Н. В. Особливості маркетингової стратегії фізкультурно-спортивних організацій з неолімпійських видів спорту. *Фізична культура, спорт та здоров'я*. Харків: ХДАФК, 2014. С. 269–271.
9. Сумо. Навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл. Київ, 2014. 107 с.
10. Федерація сумо України. Офіційний сайт Спортивного комітету України. URL: <http://scu.org.ua/federacii-neolimpijskogo-sporty-ukrainu-28/1052-2013-01-15-16-19-23.html>

References

1. Bairamov, R. Kh., Bondar, A. S. (2019). Tsinnisni oriientatsii sportsmeniv sumo [Valuable orientation of sumo athletes]. *Visnyk Prykarpatskoho univrsytetu. Serii: Fizychna kultura*. 32, 3–9. doi.org/10.15330/ fcult. 32.3-9
2. Bezkorovainyi, S. B. (2018). Orhanizatsiia fizkulturno-sportyvnoi diialnosti studentiv vuziv u protsesi zaniat sumo [Organization of physical culture and sports activity of students of high schools in the process of training sumo]. *Molodyi vchenyi*. 4 (56), 414–417.
3. Bondar, A., Tomanek, M. (2018). Management of extracurricular educational institutions of physical culture and sports direction [Management of out-of-school educational institutions of physical culture and sport direction]; Monograph. Bydgosz, 156. doi.org/10.6084/m9.figshare.7356194
4. Zvit za 2017 rik Upravlinnia u spravakh molodi ta sportu Kharkivskoi oblasnoi derzhavnoi administratsii za formuiiu 5-fk [Report for 2017 Office of Youth and Sport of Kharkiv Regional State Administration for the form of 5-fc]. (2017). *Upravlinnia u spravakh molodi ta sportu Kharkivskoi oblasnoi derzhavnoi administratsii*. Kharkiv. URL: <http://dmskh.gov.ua/departament/dokumenti/zviti>
5. Imas, Ye. V., Matveiev, S. F., Borysova, O. V. (2015). Neolimpiiskyi sport [Non-Olympic Sport]. Kyiv: Olimp. lit., 184.
6. Kvalifikatsiini normy ta vymohy Yedynoi sportyvnoi klasyfikatsii Ukrainy z neolimpiiskykh vydiv sportu [Qualification norms and requirements of the Uniform sport classification of Ukraine from non-Olympic sports]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0497-14#n5232>
7. Korobko, S. V. (2004). Borotba sumo yak zasib udoskonalennia zdorovia studentiv [Sumo struggle as a means of improving the health of students]. *Aktualni problemy rozvytku rukhu «Sport dlia vsikh» u konteksti yevropeiskoi intehratsii Ukrainy*. Ternopil: TDPU, 299–300.
8. Sereda, N. V. (2014). Osoblyvosti marketynhovoi stratehii fizkulturno-sportyvnykh orhanizatsii z neolimpiiskykh vydiv sportu [Features of the marketing strategy of athletic and sports organizations in the field of non-Olympic sports]. *Fizychna kultura, sport ta zdorovia*. Kharkiv: KhDAFK, 269–271
9. Sumo. Navchalna prohrama dlia dytiacho-yunatskykh sportyvnykh shkil [Sumo. Educational program for children-youth sports schools] (2014). Kyiv, 107.
10. Federatsiia sumo Ukrainy [Ukrainian Sumo Federation]. *Ofitsiynyi sait Sportyvnoho komitetu Ukrainy*. URL: <http://scu.org.ua/federacii-neolimpijskogo-sporty-ukrainu-28/1052-2013-01-15-16-19-23.html>

Стаття надійшла до редакції 30.05.2019 р.